

Marija Stanonik

TRADITIONES 23, 1994. /NAŠ ŽIVI JEZIK./

Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje
pri ZRC SAZU, SAZU, Ljubljana 1994,
420 str.
ISSN 0352-0447

Pričujoča, triindvajseta številka Traditiones pri Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani je nastajala iz tihe želje, da delovno počasti stoletnico izida znamenitega Slovensko-nemškega slovarja, na kratko Pleteršnika, s katerim se je njegov avtor **Maks Pleteršnik** za vedno zapisal v slovensko zgodovino. Hkrati se želi oddolžiti dolgoletnemu zglednemu uredniku imenovanega zbornika, nekdanjemu upravniku Inštituta za slovensko narodopisje, dr. **Milku Matičetovemu** ob njegovi 75-letnici. Čeprav je v prvi vrsti slovstveni folklorist, ima poseben posluh tudi za besedišče, ki ne pripada nujno knjižnemu jeziku in je marsikdaj povzdignil glas, da bi se kaj ukrenilo tudi za njegovo zapisovanje. Ne samo zato, da bi se te reči premaknile z mrtve točke, vendar pa tudi zato, je uredništvo Traditiones sprejelo zamisel glavne urednice, da tokratno številko oblikuje tematsko in jo posveti živemu jeziku. Zamisel vabila je izhajala iz interdisciplinarne zasnove, ki je bila kolikor mogoče sistematično in poglobljeno že predstavljena, in sicer: nasproti sistemu jezika (ravnina "langue") nam gre tu predvsem za ravnino "parole", torej za "uzus" in za pojave, ki jih v tej zvezi zavzeto uzavešča tako imenovana "etnografija komunikacije". V tej luči so vprašanja knjižnega jezika še kako aktualna. Po drugi strani pa je res, da je bilo predvideno težišče zbornika na problematiki slovenskih narečij, saj je živi jezik predvsem govorni jezik, kar so narečja *per definitionem*.

S sodelujočim krogom avtorjev je mogoče zaslutiti pisano mavrico stališč in prepričanj o eni od temeljnih razsežnosti narodne identitete. Raznovrstnost je v zborniku navzoča ne glede na strokovne pristope do jezika kot predmeta znanstvenega raziskovanja, ampak tudi v dikciji diskurza, ki sega od strogo znanstvenega, prek esejističnih ali vzgojno-naravnanih člankov do popolnoma osebnih izpovedi o jezikovni problematiki. Taka pisanost ni rezultat uredniške neskrbnosti, ampak zavestnega koncepta strokovne interdisciplinarnosti in želje, prikazati na enem mestu, kako vse se je mogoče bližati jeziku, pač živemu jeziku. Zelo raznoteri prispevki so terjali veliko truda, kako jih urediti v smiselno ubran lok. Upam, da se je to posrečilo po ključu, po katerem je rubrika **Razprave** razdeljena v naslednje razdelke.

Najprej je na vrsti razdelek **Jezik in preteklost**, ki uzavešča diahrono razsežnost jezika. Na prvem, častnem mestu je pokojni akademik dr. **Niko Kuret** s člankom *Beseda "baba" v narodopisju*. Sprva se na razpisano temo ni znašel, izrečna pohuda v pogovoru o njej pa ga je navdušila in tukajšnji članek - tako rekoč labodnji spev njegovega znanstvenega pisanja - je že po nekaj dneh in prvi za tokratno številko Traditiones prišel v uredniščne roke. Prof. dr. **Alenke Šivic Dular** razprava *Kako po slovensko boli, glasovna oblikoslovna in pomenoslovna razčlenitev glagola skeleti* je izhodiščno čista

etimološka jezikoslovna raziskava, toda razgledanemu etnologu njena izvajanja ne bi smela biti popolnoma tuja. Prof. **Janez Keber** s prispevkom *Nekateri semantični vidiki in motivi prehoda osebnih imen v obča imena v slovenščini* predstavlja dokaj mlado panogo imenoslovja in leksikologije, ki, kot pravi sam, že po svoji naravi terja interdisciplinarnost: leksikološko-imenoslovnemu se morata nujno pridružiti vsaj etnološki in zgodovinski pristop.

Najobsežnejši je drugi razdelek **Problematika narečij**. Prof. dr. **Zinka Zorko** v razpravi *Opis žage, mlina in oglenice v govoru Selnice ob Dravi* predstavlja na fonološki in morfološki ravni severnoštajerski govor tako, da ji dodaja tudi narečno strokovno izrazje že opuščanih žag, mlinov in oglenice in tehnologije dela na njih. Posebno pomembne so tudi skice omenjenih priprav. Enako srečno združevanje jezikoslovnega in etnološkega vidika doživljamo v razpravi **Karmen Kenda Jež** *Etnološke raziskave kot (drugotni) vir v narečnem slovaropisju*. Za primerjalno gradivo jemlje narečni slovar osrednjecerkljanskih govorov in narečno besedje iz istega območja, zbrano v delu M. Makarovič Kmečko *gospodarstvo na Slovenskem* (1978). Prof. dr. **France Novak** predstavlja načrt za *zapisovanje besednega zaklada govornega jezika v posameznih krajih* v slovenskem jezikovnem prostoru. Prispevek prof. dr. **Martine Orožen** *Odvisnost narečnega besedišča in način upovedanja (izražanja) od spreminjajočega se načina življenja se problemsko navezuje na omenjeni Novakov članek, saj je obema pred očmi zahteva sodobne slovenske dialektologije po vsestranskem zajetju govornega besedišča vseh družbenih slojev in vseh govornih plasti. Konkreten prispevek k reševanju teh vprašanj je prva objava vprašalnic za *zbiranje besedišča o rastlinah in živalih na naših tleh*. Pripravila ju je mag. **Francka Benedik** in ju tudi sama likovno opremila.*

Tretji razdelek je namenjen **slovstveni folklori kot umetnosti govornega jezika**. Kar trije članki v njem se nanašajo na knjižno zbirko Glasovi, v kateri izhajajo slovenske folklorne pripovedi. Mag. **Vera Smole** v članku *Folklorist med prevajanjem in zapisovanjem* pretresa postopek prekordiniranja žive govornice v pisani medij na primeru sedmih knjig iz omenjene knjižne zbirke in konstruktivno predlaga način zapisovanja narečnih besedil za široko rabo skupaj z možnim fondom dodanih znakov. Prof. **Jaka Müller** se kritično razgleduje po jeziku knjige Duhan iz Višnje Gore (Mihale Zajc Jarč), prof. **Jelka Hadalin** pa podaja svoje izkušnje pri delu za zbirko Glasovi o knjigi s Krasa. Strokovno najbolj inovativen je *Poskus strukturalne obravnave slovenske prozne folklore*, s poudarkom na pravljici mag. **Andreje Žele**, prof. dr. **Zmago Šmitek** pa motivno klasificira in primerjalno analizira slovensko izročilo o Atili in Hunih, pri čemer zavrača trditev, da so motiv pokopa v treh kovinskih krstah prinesli v Evropo šele Madžari ter postavlja hipotezo o mitološkem izviru izročila o Atilovem grobu.

Četrti razdelek **O jeziku po etnološko** želi spodbuditi etnolingvistična raziskovanja, vendar se je to le deloma posrečilo. Gost z Madžarske **László Kürti** v članku *Pisati et-*

OBZORJA STROKE

nografijo in pisati samega sebe reflektira izredno pomembno vprašanje objektivnosti in subjektivnosti etnološkega oz. antropološkega pisanja. Edini avtor, ki zastopa zamejske Slovence, je mladi raziskovalec **Andrej Furlan** iz Trsta s prispevkom *Slovenščina v muzejih slovenske narodnostne manjšine v Italiji*. Kako praktično rešuje vprašanja, ki jih z izredno prodornostjo načelno zastavlja pravkar omenjeni madžarski avtor, nam predstavlja mag. **Mojca Ravnik** v članku *Terenski pogovori - vir za etnološke in etnolingvistične raziskave*. Pri **Našku Križnarju** ne gre za jezik in tekste z vidika filologije, ampak semiologije, saj obravnava v tem ključu uporabo video kamere z njej lastnim jezikom.

Razdelek **Jezik v javnosti** sestavljata le dva članka, vendar s silno medsebojno odbojnostjo. Akademik prof. dr. **Zdravko Mlinar** vabi k optimističnemu ocenjevanju sprememb, ki našo materinščino postavljajo pred nove izzive in preizkušnje; pisatelj in prevajalec **Janez Gradišnik** pa sviri pred pretirano lagodnostjo v tej zvezi, saj nam skušnje na robovih slovenskega etničnega ozemlja dokazujejo, kam pripelje pritisk tujščine na jezikovno substanco nosilcev, ki ne gojijo lastne samozavesti.

Veliko odgovornost za to nosi šola, kar želi poudariti razdelek **Materinščina v naši šoli**. Zato smo veseli odziva svetovalke za slovenski jezik **Milene Ivšek**, da sodeluje v njem s prispevkom *Slovenščina kot živ jezik v šoli*. Enako velja za prof. dr. **Toma Korošca**, ki se pridružuje z analizo izrazi-tejših napak v knjižnem jeziku pri 500 abiturientih slovenskih šol v članku *Nekaj kazalnikov o znanju pisne knjižne slovenščine pri slovenskih srednješolcih*.

Sledi razdelek **Materinščina v raziskavah: Znanost**

mladini, v katerem s povzetki svojih raziskovalnih nalog sodelujejo pod vodstvom požrtvovalnih mentoric slavistik naslednji dijaki in dijakinje: **Boštjan Tratar** s Srednje tehniške šole v Celju, **Tanja Tekstor**, **Nuša Kotar** in **Katja Špik** s Srednje zdravstvene šole in gimnazije v Ljubljani ter **Ingrid Ambrožič** z osnove šole v Divači.

Tudi rubrika **Gradivo in zapisi** je v skladu s tematsko zasnovo zbornika ustrezno izpolnjena. V njej sodelujejo s svojimi krajšimi prispevki **Sonja Horvat** (*Mikrotoponimi na Vrheh in v dolini Raše /P-Ž/*), **Janez Mikic** (*Poročilo o zapisovanju narečij v Slovenski Istri*), **Silvo Torkar** (*Od prezira k priznavanju, od preganjanja k zbiranju slovenskega narečnega besedišča*), **Cilka Trobec** (*Moj narečni jezik*), **Zvone Kopač** (*Doživetja nekega narečja*), **Berta Golob** (*Osebnost stališče o jeziku*), **Radovan Jelinčič** (*Folklorno gradivo iz Prvačine*).

Druge rubrike v zborniku: **Polemika, Kronika, Ocene in poročila** so do tematske zasnove zbornika ravnodušne, v njih pa nastopajo **Angelos Baš**, **Tone Cevc**, **Janez Dolenc**, **Marjetka Golež**, **Herta Maurer-Lausegger**, **Monika Kropce**, **Rajko Muršič** in nekateri že spredaj imenovani avtorji.

Vseh sodelujočih avtorjev je enainštirideset (41), zbornik pa obsega 420 strani.

Pripis: Na koncu še iskrena zahvala za zaupanje vsem sodelujočim avtorjem in za lepo sodelovanje tajnici uredništva gospe Marti Koren in višjemu strokovnemu sodelavcu gospodu Dušanu Merharju. Brez njiju tega zbornika v taki obliki ne bi bilo.

Mojca Ramšak

TAKO SMO ŽIVELI 2. ŽIVLJENJEPISI KOROŠKIH SLOVENCEV.

Uredila Marija Makarovič.

Krščanska kulturna zveza in Slovensko narodopisno društvo Urban Jarnik,

Celovec 1994.

222 str., il.

ISBN: 3-85013-385-0

Druga knjiga iz serije življenjepisov *Tako smo živeli*, *Življenjepisi koroških Slovencev*, prinaša življenjepise 17 Slovencev, od tega šest moških in enajst žensk iz raznih krajev na avstrijskem Koroškem, od Zahomca do Vogrč oziroma od Spodnje Ziljske doline do Podjune. Merilo za izbor je bila starost: pri tem je imel najstarejši pripovedovalec 90 let (rojen leta 1904) in najmlajša pripovedovalka 60 let (rojena leta 1934). Zapisane zgodbe v knjigi si sledijo po istem kriteriju, od najstarejšega do najmlajše. Pripovednic in pripovednikov,

